

БОГДАНА ФІЛЬЦ

Кузик Валентина

ЩЕДРИЙ ЖОВТНЕВИЙ УЖИНОК

14 жовтня 2007 виповнилося 75 років видатній українській композиторці, знаному музикознавцю Богдані Михайлівні Фільц, яка з 1959 р. пов'язала своє професійне наукове життя з відділом музикознавства ІМФЕ ім. М. Рильського НАНУ. На честь ювілярки відбулися 22 авторські концерти у Києві, Львові, Вінниці, Тернополі, Дрогобичі, Стрию, Калуші, Долині, два – у Перемишлі (Польща). Її твори виконували як знані майстри, так і талановита молодь – студенти та учні музичних закладів України, відомі оркестри та інструментальні ансамблі, прекрасні хорові колективи. У Дрогобичі (на базі Державного університету ім. І. Франка) була проведена науково-теоретична конференція. Колегами підготовано збірник статей “Музична україністика: Сучасний вимір” (випуск 3). Серед численних привітань, дарунків, відзнак, адрес, які отримала Богдана Фільц у ці дні, щонайважливішими для неї стали спеціальна відправа “Многоліття” у київському храмі св. Василя Великого в день великого християнського свята Покрови (саме “під покровом Покрови” й народилася ювілярка) та удостоєння ордену св. Варвари, який урочисто був вручений композиторці під час ювілейного концерту в Київському будинку вчителя 17 жовтня.

Народилася мисткиня у відомій інтелігентній сім'ї. Батько – Михайло Фільц – адвокат, людина демократичних поглядів, активний громадський діяч, брав участь у керівництві товариства “Просвіта”, очолював місцеве відділення “Рідної школи”, ініціював відкриття Яворовської філії Львівського музичного інституту ім. М. Лисенка; мати закінчила філософський факультет Львівського університету (слухала лекції М. Грушевського). Богдана була молодшою у сім'ї з чотирьох дітей.

1939 рік став трагічним для родини Фільців: спочатку заарештували батька, а за кілька днів і мати з трьома доньками, як сім'я “ворога народу”, опинились у далекому Казахстані, де вони зазнали багато горя й поневірянь. Сестри – круглими сиротами – 1945-го повернулися до Львова, де опіку над ними взяли родичі. Вагому допомогу надали сестрам професори Львівської консерваторії Василь Барвінський (тодішній директор, який за 3 роки сам був репресований) та Станіслав Людкевич, у класі якого Б. Фільц успішно закінчила композиторський факультет (1958; перед тим – 1956-го – історико-теоретичний відділ) консерваторії. Під безпосереднім керівництвом і духовним впливом Вчителя, вона не тільки оволоділа засадами композиторської майстерності, але й викристалізувала свою патріотичну, громадянську позицію.

Упродовж 1959–1962 Б. Фільц навчалась в аспірантурі Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології АН УРСР, де написала дисертацію під керівництвом академіка Л. Ревуцького – ушавленого композитора, академіка АНУ.

Здобувши науковий ступінь кандидата мистецтвознавства (1964), вона плідно працює в галузі музикології. Б. Фільц є автором понад 200 наукових публікацій, серед яких кілька наукових монографій: “Хорові обробки українських народних пісень” (К., 1965), “Фортепіанна творчість В. С. Косенка” (К., 1965), “Український радянський романс” (К., 1970), “Гармонія солоспіву” (К., 1979) та ін. Вона є також автором вагомих розділів у колективних працях відділу музикознавства, зокрема у першому-п'ятому томах “Історії української музики”, першому томі “Української музичної енциклопедії”.

З-поміж творчого доробку Б. Фільц (біля 400 опусів), особливо відомі її твори для дітей – пісні й хори, п'єси для фортепіано, скрипки. Великого поширення набули романси й ансамблеві вокальні твори композитрки на вірші Т. Шевченка, Лесі Українки, І. Франка, О. Олесея, Л. Костенко та ін. Прекрасні акапельні хори Б. Фільц виконують знані українські колективи – хори “Хрещатик”, “Відродження”, “Благовість”, “Пектораль”, хорова капела ім. П. Майбороди Української радіокомпанії та ін. Музика композитрки сповнена високої духовності, завжди яскраво національно визначена, образно насичена, має неймовірно потужну енергетику, що променіє з щирого мелодизму та захоплює пружною ритмікою.

Композиторська та музикознавча творчість Б. Фільц відзначена званнями заслуженого діяча мистецтв України (1999), відмінника народної освіти (1988), преміями ім. М. Лисенка (1993) та ім. В. Косенка (2004). Активний членкиня Національної спілки композиторів України, Б. Фільц багато виступає з авторськими концертами в різних містах України й за кордоном (Польща, США). А ще, попри всі перелічені вище відзнаки, вона насправді має унікальний в Україні титул – ЛЮБИМА композитрка, який не надається жодними урядовими інстанціями, а набувається тільки духовною натхненністю самого таланту, який є найбільш поціновуваний серед людей.

СЛОВО ПРО БОГДАНУ ФІЛЬЦ

Марія Байко

*народна артистка України
професор*

Із Станіславом Людкевичем

З Богданою Фільц навчалась я у Львівській консерваторії в далекі 1960-і роки минулого століття. Вона була на історико-теоретичному факультеті, я – на народних інструментах по класу бандури. Вона, успішно закінчивши теоретичний факультет, продовжила навчання на композиторському,

а я була прийнята ще й на вокальний факультет. Ці факультети, як виконавські, завжди дуже тісно пов'язані між собою. Згодом я познайомилася на концертах зі студенткою Богданою і стала постійною виконавицею її вокальних творів. Ми повірили в себе, в нашу долю, що навчила щоденної праці.

З розповідей Богдани я знала, що вона

пройшла пекельний шлях у своєму дитинстві та юнацтві. Стала круглою сиротою. По поверненні заслання, небесні сили – Матінка Божа – благословили сирітку Богдану на щасливу дорогу становлення розвитку її таланту. Богдана, в свій час будучи ще маленькою, мала щастя бачити, спілкуватися і навчатись у багатьох знаменитостей музичного й літературного світу: С. Людкевича, В. Барвінського, родини Колессів, М. Рильського, Д. Павличка, Л. Ревуцького, А. Кос-Анатольського, художниці Я. Музики й багато інших.

Близькі родичі матері – сім'я Рудницьких, після консультацій з тодішнім директором консерваторії В. Барвінським та С. Людкевичем, спрямували навчатись двох сестричок. Богдану (на фортепіано) – у музшколу, та Іванку (на скрипку) – у музучилище. Талановиті й наполегливі сестри згодом навчалися і закінчили з відзнакою Львівську консерваторію.

Сьогодні Богдана Фільц шанована всіма композиторка, музикознавець, заслужена діячка мистецтв України, доктор філософії мистецтва, лауреатка премій М. Лисенка, В. Косенка, Всеукраїнського конкурсу композиторів “Духовні псалми”. Як композитор – нараховує чимало різних творів у своєму доробку: чудові хори, твори для скрипки, фортепіано, бандури, сопілки, “Верховинська рапсодія” для оркестру, Концерт для фортепіано з оркестром... Та як для мене, найбільший доробок – її прекрасні солоспіви, що є неоцінним вкладом у скарбницю української вокальної лірики.

Як перша і постійна виконавиця цих мініатюр, хочу сказати, що я закохана у її солоспіви, їх прекрасне музичне розмаїття. Богдана дуже обдарована, талановита людина-композитор! Має розуміння і чуття до доброї поезії, яку вміло добирає до своїх солоспівів, нанизує на прекрасні кантиленні мелодії в лемківському чи гуцульському колориті. Вона завжди щира, правдива, з глибоким розкриттям образності, тому їй завжди віриш, хочеш слухати те, що написано нею. А особливо, коли ще й співачка виконає все так, як бажала композиторка. То ж стараймось бути уважними, відданими, правдивими у виконанні її творів.

ЩЕДРІСТЬ ВЕЛИКОЇ ДУШІ

*Гаврилець Ганна
Лауреат Національної премії
України ім. Т. Шевченка*

Композиторка Богдана Фільц – надзвичайно яскрава постать в українській музичній культурі. Її музику знають і люблять тисячі слухачів та музикантів-виконавців в Україні, а також за її межами. У чому ж секрет справжньої привабливості музики Богдани Фільц? Гадаю, що у щирості почуттів, натхненності, у тій справді позитивній енергії, які випромінює музика композиторки. Таїна притягальності творчості Богдани Михайлівни у її великій любові до Краси, до людей, до рідної Землі.

Будучи вихованкою Львівської композиторської школи, Б. Фільц стала митцем загальнонаціонального масштабу. Інтонаційна мова творів композиторки, її мелодика беруть свій початок у глибинах української народнопісенної творчості, що надає їй своєрідного колориту. Музика Богдани Фільц приваблює свіжістю гармонічної мови, оригінальністю втілення художніх ідей.

Показовим є той факт, що твори Б. Фільц особливо люблять діти, а вони є істинним індикатором “справжності” як у житті, так і у мистецтві. Хоча на долю Богдани Фільц та її родини випали численні випробування, серце її не зачерствіло, воно повне Любові до людей, до України. Усім, хто мав і має щастя спілкуватися з композиторкою, отримують від цього велику радість, бо обдаровує усіх Богдана Фільц своєю щирістю, своїм добром, часточкою своєї великої Душі.

ДЖЕРЕЛА НАТХНЕННЯ – В НЕПОВТОРНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПІСНІ

*Леся Дичко
Лауреат Національної
премії України ім. Т. Шевченка,
Народна артистка України*

Богдана Фільц – одна з найвідоміших українських композиторок нашого сьогодення. Талановитий творець й науковець,

вона відома ще й як музично-громадська діячка. Богдана Фільц працює в багатьох жанрах. Але найяскравіше вона виявила себе у вокально-хоровій музиці. Її хори і романси широко виконуються як в Україні, так і за кордоном. Особливо плідно Богдана Фільц працює в дитячій хоровій музиці. Її хорова пісня “Любимо землю свою” на слова М. Сингаївського стала справжнім гімном українських дитячих хорових колективів.

Як композитор, Б. Фільц є яскравим мелодистом; катилена її ніжна, витончена, пульсуюча. Джерела її натхнення в неповторній красі української народної пісні, в багатстві українського фольклору. То ж я від усієї душі хочу побажати талановитій колезі багато-багато плідних творчих років життя, сповнених любові, надії, нових відкриттів і звершень у безмежному океані української музики.

ЇЇ МУЗИКА – ПРОМІНЬ СОНЦЯ

*Марія Крушельницька
народна артистка України,
лауреат Всеукраїнського конкурсу
ім. М. Лисенка,
професор, дійсний член НТШ*

Богдана Фільц – композитор. А для мене також Даня – моя сердечна приятелька.

У моїм житті піаністки щастило на співпрацю з композиторами – Станіславом Людкевичем, Миколою Колессою, Анатолієм Кос-Анатольським, Романом Сімовичем, – але приятелькою є тільки Даня. У першу чергу тому, що ми майже ровесниці. Але ще й тому, що в наших долях багато спільного і, коли ми зустрічаємося, тем для розмов не доводиться шукати, вони самі спонтанно виникають.

Нас пов’язує не тільки людська симпатія, а й багато постатей з минулого, які були і її, і моїми знайомими, друзями – художниця Ярослава Музика та її чоловік доктор Максим Музика, піаністка і педагог Ірина Негребецька, моя вчителька Олександра П’ясецька, наші композитори-корифеї Станіслав Людкевич й Левко Ревуцький і багато інших, у тому числі наших сучасників.

Коли я бувала в Києві, обов’язково відвідувала Даню. Тоді вечори спогадів, які ми собі влаштовували, затягувалися до світанку. Ми не обмежувались лише спогадами. Тоді ж народжувались різні творчі ідеї, іншим разом ці ідеї втілювались у звуки. Наше спілкування завжди було яскравим, бо Даня не тільки пише прекрасну і добру (від слова ДОБРО) музику, яка викликає надзвичайні переживання, але й вміє цікаво оповідати. Хіба можна забути розповідь про нелюдські поневіряння трьох сестер на заслані в Казахстані?!

З Л. Ревуцьким і співробітниками відділу музикознавства ІМФЕ НАНУ

Серце крається, лише при згадці про їхню маму і про те, що прийшлося пережити їм у такому ранньому віці. Але, Богу дякувати, на шляху долі Даня зустріла небайдужих людей в особі Василя Барвінського і Станіслава Людкевича (можна би назвати ще і ще інші імена), і вона утвердилась як Людина і здійснилась як Композитор, музикознавець.

З фортепіанними творами Богдани Фільц я знайома дуже давно. У моїй нотній бібліотеці серед виданих фортепіанних творів Богдани є моєю рукою переписана “Лемківська пісня” A-dur з датою 1956 рік. Я ще тоді була студенткою Московської консерваторії і виконувала її. Пізніше, як я вже працювала у Львівській консерваторії, її “Закарпатські новелети” звучали у виконанні моїх студентів. А коли з’явився “Київський триптих”, він увійшов до мого репертуару. Це надзвичайно зворушливе відчуття, коли твір написано з думкою про Тебе, але це і велика відповідальність – бути першим виконавцем, бо великою мірою від першого звучання залежить подальша доля твору.

Я безмежно горда (не боюсь у цьому признатись), що концертна доля “Київського триптиху” виявилась щасливою і для виконавців. Мій майбутній студент, а тоді ще учень (не мій) музичної школи-інтернату ім. С. Крушельницької Яромир Боженко власне з “Токатою” з “Київського триптиху” став у 1992 році лауреатом конкурсу піаністів В. Крайнева у Харкові.

Музика “Київського триптиху” відразу стала моєю. Пам’ятаю, як я отримувала з Києва різними okazіями окремі частини рукописними сторінками і з яким нетерпінням очікувала наступні сторінки, щоби встигнути приготуватись до авторського концерту Богдани, який мав ось-ось відбутись. Це були часи, коли небезпечно було проявляти патріотичні почуття. Але 1500-літній ювілей Києва дав змогу Дані створити твір глибокопатріотичний, з якого повіяло давниною і величчю українського Києва.

З Д. Павличком

Хочу зазначити, у фактурі творів Богдани Фільц відчутно, що автор професійно володіє інструментом. Тому її твори завжди піаністично зручні, а це для виконавця немаловажне. Крім того, її музика є дуже сердечна, викликає добрі почуття і в наш достатньо жорстокий час сприймається як промінь сонця, який зігріває душу. У тому плані особливо хочу згадати її фортепіанні мініатюри – спога-

ди про композиторів “Музичні присвяти”. Виявляється, що я, зовсім не підозрюючи, була ініціатором написання цих творів. У нотах, подарованих мені, Даня про це написала і висловила мені вдячність за ідею. У нас дійсно була розмова про написання спогадів, а мала я на увазі словесних, бо якраз тоді вийшла книжка спогадів про мою Вчительку – Олександрю Олексівну П’ясецьку-Процишин, яку ми з Лідєю Чекас (також ученицею О. О.) упорядкували і видали. Реакція на книжку підштовхнула мене до думки, що Даня, яка так багато і цікаво може розказати, повинна поділитись своїми спогадами з читачами. А вона, як правдиво творча натура, котра володіє чаром звуків, створила музичні спогади про наших незабутніх композиторів. І вийшло неповторно і незабутньо!! Це надзвичайно цікаві мініатюри, де автор не тільки цитатою конкретизує образ кожного композитора, а й створює атмосферу, характерну даному композиторові, делікатно виявляючи свою любов до кожного з них.

Мої студенти з великою радістю працювали над цими творами (а вони вимагають справжньої виконавської майстерності) і виконали їх на ювілейному концерті у Львові в жовтні 2002 р., а також у Польщі – в містах Перемишлі та Катовіцах.

І все ж словесні спогади Даня пише. Дуже цікаво читати її родовідні матеріали про предків батьківської і материнської ліній, де багато цікавих і видатних особистостей, спогади про незабутню Ірину Антонівну

Негребецьку. Ці постаті заслуговують, щоби люди про них знали і пам'ятали у наступних поколіннях. В опублікованих матеріалах Дана зуміла не тільки розказати про близьких їй людей, але, використовуючи архівні дані, відтворити правдиві картини і дух того часу.

Недавно з великою радістю прочитала в газеті "Культура і життя" інформацію про творчі зустрічі Богдани в Кіровограді, в місті, яке для мене пов'язане з моїм незабутнім професором Генріхом Густавовичем Нейгаузом.

У дні святкувань, окрім моїх найширших побажань всього найкращого, для Богдани прозвучать її прекрасні твори у виконанні моїх учнів.

ПРОДОВЖЕННЯ ШЛЯХЕТНОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ

*Геннадій Ляшенко,
Лауреат премій ім. М. Лисенка,
Б. Лятошинського,
Народний артист України,
професор*

Богдана Михайлівна Фільц – яскрава представниця галицької композиторської школи. Її музика відзначається барвистим галицьким колоритом, емоційною відкритістю і надзвичайно позитивною енергетикою, через що здатна впливати на найширші кола слухачів різних вікових категорій і ступенів музичної підготовки. Її твори виконуються як учнями музичних шкіл, так і визначними артистами та високопрофесійними колективами.

Така популярність творчості Богдани

Михайлівни забезпечується органічним поєднанням емоційно відкритої і національно визначеної інтонаційної сфери її творів з витонченою довершеністю формотворення, композиторської техніки.

Богдана Михайлівна впродовж багатьох років плідно поєднує композиторську творчість з роботою науковця інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. Таке поєднання різнобічних творчих зусиль продовжує шляхетну європейську традицію, носіями якої були видатні представники галицької композиторської школи С. Людкевич та А. Солтис.

Очевидно, що це спричиняється до наявності таких важливих для композиторського стилю Богдани Михайлівни рис, як рівновага емоційного і раціонального, класична ясність думки та її розвитку. Власне, її особистість уособлює таке ж гармонійне поєднання. Всі, хто мав можливість спілкуватися з композиторкою, відчували на собі вплив сильної позитивної енергетики, як і від її музики. І завжди з вдячністю хочеться побажати цій красивій гармонійній привітній жінці різних Божих щедрот і осяяного сонячними променями довгого життєвого шляху.

Наш час – не виняток в історії. Було в ній усе. Але завжди було, є, і залишиться довіку, доки буде людство, – те, що пересилує складні суперечності людської природи. Що, власне, й творить історію, що є і залишається проводом духовного поступу людства. Краса. З нею поруч – моральна гідність, відповідальність і вміння протистояти зовнішнім перешкодам, нарешті – професіоналізм.